

7. שם עמוד 6

בפני כל אדם רציני עומדות רק שתי אפשרויות רציניות. האחת היא זו המוצגת בתורה: שאנחנו כאן מפני שכוח נשגב, גדול מן העולם, רצה שנהיה כאן. השנייה: שהעולם קיים בגלל תנודות אקראיות בשדה הקוונטי, ואנחנו נמצאים בו בגלל רצף נטול יד מכוונת של מוטציות גנטיות המסוננות בברירה טבעית עיוורת. לקיום האנושי יש משמעות - או אין. האפשרות הראשונה הולידה את הנביא ישעיהו. השנייה את סופוקלס, אייסקילוס והטרגדיה היוונית. יון העתיקה עברה מן העולם, ישראל של אברהם ומשה עודה חיה.

8. באור פניך יהלכון הרב אהרן ליכטנשטיין עמוד 20

"לעבדה ולשמרה", יש כאן שתי משימות שונות האחת "לשמרה", כשמה כן היא - שמרנית בעיקרה, ומגמתה היא שימור עולם הטבע. הכוונה היא לשמירת העולם ולהשגחתה עליו; והרי השגחה היא עיסוק סטטי במהותו, דאגה לכך שדברים לא ישתנו, שישארו כפי שהם. זה מה שהיה מצופה מן האדם. ואכן חלק מתפקידנו בעולם הוא שמירת מה שניתן לנו. במובן מסוים מצופה מאתנו להיות שומריה של התורה עצמה. ... לעיתים קרובות אנו מתארים אדם כלשהו כ'שומר מצוות'. אנו אומרים בכך שאדם זה אינו רק מקיים את הוראותיו של השולחן ערוך, אלא שהוא שומר עליהן, הוא דואג לכך שהמצוות, בתורה הוויה ומציאות ממשית, יתמידו בטירתן, הוא רואה את עצמו כבעל חוש אחריות כלפיהן, כל זה כלול במונח "לשמרה". במקביל ישנה משימה נוספת: "לעבדה". זוהי משימה שהיא יצירתית במהותה: לפתח, לעבוד, לחדש. כך היה אפילו בגן עדן, שהיה מלכתחילה לדעת מספר מדרשים סביבה מושלמת. מכאן עולים שני מוקדים ראשוניים של חובה: א. לשמור, להיות בעלי חוש אחריות ביחס למה שכבר ניתן לנו. ב. לעבוד ולפתח. האדם נצטוו ספציפית לעבד את אדמת גן עדן ולשמור עליו. אך דומני שלא נחשב מרחיקי לכת מדי אם נבין שציווי זה מקיף הרבה יותר מאותה פינה מסוימת שבה הונחו אדם וחווה. לפנינו הגדרה שעל פיה יש לתפוס את האדם בכללותו בתור שומר ובתור עובד.

9. אור החיים בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק טו

אכן יש לך לדעת כי כל הווה אינו אלא דוגמא לרוחניות, וכמו שהאדמה צריכה עבודה והזרעה והגשמה להוציא מזון האדם, גם שמירה מדברים המפסידים והמריעים לצומח, כמו כן גן עדן אשר היא היום אדמת הנפשות לבד כי הגופות נגשמו גם היא צריכה עבודה ושמירה כפי רוחניותה.

10. ספורנו בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק טו

לעבדה. לעבוד את "נשמת חיים" כאמרו "ויפח באפיו נשמת חיים"

11. רש"י הירש בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק טו

ה"עבודה" וה"שמירה" האמורות כאן אינן 'מתייחסות רק לעבודות הקרקע; אלא הן כוללות את כל התנהגותו המוסרית של האדם, במעשהו ובמחשלו. וכבר רמזנו על כך לעיל: **מעשהו המוסרי של האדם, המנצל בנאמנות את מתנות הטבע - יקדם גם את הטבע לקראת ייעודו**, ובו תלוי המשך שגשוגו: "לעבדה ולשמרה". וגם חז"ל מייחסים את "לעבדה ולשמרה" לתורה ולמצוות, הוה אומר: לכלל ייעוד האדם

פרשת בראשית - לחיות בתחושת פקדון

1. בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק טו

(טו) וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ:

2. אור החיים בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק טו

(טו) ויקח וגו'. לעבדה ולשמרה. משמעות הכתוב יגיד כי הגן צריך לה עובד ושומר והאמת יכחיש זה כי למה יהיה צריך לשומרה אם מהגנבים זה הבאי היא ומה היא העבודה שהיתה צריכה הגן, ואם צריכה עובד אם כן זה לה חמשת אלפים וחמש מאות שנה מי עבדה:

3. רש"י בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק טו

(טו) ויקח - לקחו בדברים נאים ופתחו ליכנס:

4. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לח עמוד ב

מנו? אמרו לפניו: רבונו של עולם, מה מעשיו? אמר להן: כך וכך מעשיו, אמרו לפניו: רבונו של עולם מה אנוש כי תזכרנו וכן אמר כי תפקדנו, הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם. וכן כת שניה. כת שלישית אמרו לפניו: רבונו של עולם, ראשונים שאמרו לפניך - מה הועילו? כל העולם כולו שלך הוא, כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך - עשה. כיון שהגיע לאנשי דור המבול ואנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין, אמרו לפניו: רבונו של עולם, לא יפה אמרו ראשונים לפניך? אמר להן: ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל וגו'.

5. ענף יוסף (סנהדרין פרק ד - אחד דיני ממונות דף לח עמוד ב אות סא

ארי" אמר רב בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא לבראות את האדם כו'. והנה יפלא כי מה משפט חרוץ הוא. וכי בשביל שנתנו עצה לפי דעתם יהיו חייבים שרפה. וי"ל דטעם הקפדתו ית' על שהשיבו מה עלה על דעתך כלל לעשות הדבר הזה מה אנוש כי תזכרנו. הנה זאת התשובה ממיעוט דרך ארץ. שהורו בזה שיש חסרון דעת כביכול בשואל

משמעות לעבדה ולשמרה

6. רעיונות משני חיים הרב זקס עמוד 4

הנה לנו לב הדילמה שאפילו אלוקים אינו יכול לברוח ממנה. אם לא יברא את האדם, לא יהיה בעולם שום יצור המסוגל להבין שהוא נברא ושאלוקים קיים. רק בהולדת האנושות נעשה העולם מודע לעצמו. בלעדינו, בני האדם, כל הברואים היו כרובוטים, מליארדים על מליארדים של רובוטים העושים בלי דעת את מה שתוכנתו לעשות לנצח. וכך, אף על פי שבריאת האדם העמידה את עתידה של הריאה כולה הסכנה, השלים אלוקים את תוכניתו וברא את האדם. זוהי תיאולוגיה רדיקלית. התלמוד אומר לנו כאן שאפשר להסביר את קיומה של האנושות רק באמצעות העובדה שאלוקים האמין באדם. הנה כך מסביר מדרש ההלכה התנאי ספרי את הביטוי "א-ל-אמונה" בשירת האזינו: "שהאמין בעולם ובוראו". המסתורין הדתי האמיתי, אומרת היהדות, אינו אמונתנו באלוקים - אלא אמונתו של אלוקים בנו.

הכל בחזקת פקדון

19. תלמוד בבלי מסכת שבת דף ל עמוד ב
אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה, ומפני מה לא גנזוהו - מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, תחילתו דברי תורה - דכתיב מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי רבי ינאי: תחת השמש הוא דאין לו, קודם שמש - יש לו. סופו דברי תורה - דכתיב סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. מאי כי זה כל האדם? אמר רבי אלעזר כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה

20. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף י עמוד א
ורבי אלעזר הקפר ברבי - דתניא, ר' אלעזר הקפר ברבי אומר: וכפר עליו מאשר חטא על הנפש - וכי באיזו נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים ק"ו: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה!

21. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד א
רבי לוי רמי: כתיב לה' הארץ ומלואה, וכתוב: השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם! לא קשיא, כאן - קודם ברכה, כאן - לאחר ברכה

22. באור פניך עמוד 22
אדם הנהנה מן העולם ללא ברכה, כאלו גנב מאת הקב"ה. הוא חטא באיסור מעילה, אבל כאשר הוא מברך, אין זה אומר שהדבר הפך להיות שלו באופן מוחלט. אחרי ששילמתי למוכר במכולת על כיכר לחם, הלחם הופך להיות שלי, ואין למוכר במכולת בעלות עליו. ברור שברכה לקב"ה לפני שאנו נהנים מחפץ מסוים, אינה מנתקת את הקב"ה מחפץ זה. חס וחלילה! "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבא-ות. הגמרא מלמדת שברמה המעשית, ישנן שתי רמות שונות בבעלות האדם על החפץ. מלכתחילה אסור לו להנות, אבל מרגע שבירכנו, למעשה הכרנו בבעלותו של הקב"ה. אנו מכירים בריבונותו, אנו מקבלים את שלטונו, מאשרים את מלכותו

23. בראשית (פרשת בראשית) פרק ד פסוק ג - ה
(ג) וְהָיָה מִקֵּץ יָמַי וַיָּבֵא קִיּוֹן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְּחָה לְה': (ד) וְהָבֵל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֲלִבְהֶן וַיֵּשֶׁע ה' אֶל הָבֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ: (ה) וְאֶל קִיּוֹן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּסַּר לְקִיּוֹן מֵאֵד וַיִּפְלוּ פָּנָיו: רש"י
(ג) מפרי האדמה - מן הגרוע, ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה:

24. בראשית (פרשת בראשית) פרק ג פסוק יב
וַיֹּאמֶר הָאֲדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נָתַנָּה לִּי מִן הָעֵץ וְאָכַל:

25. בראשית רבה (וילנא) (פרשת בראשית) פרשה יט סימן יב
א"ר אבא בר כהנא ואכלתי אין כתיב כאן, אלא ואוכל, אכלתי ואוכל

26. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת וילך ושבט תשובה
ולכאורה קשה לומר על אדם הראשון שלא רצה לעזוב דרכו רק אמר שיאכל עוד. אך כבר אמרנו שהפירוש הוא שלאחר שחטא לא האמין בעצמו עוד שיוכל להתגבר על יצרו אחר שכבר נכנס בו ודן בעצמו אם מקודם שלא היה לו היצר הרע היה יכול לכנוס בו ולפתותו כל שכן עתה אחר שכבר חטא בודאי לא יוכל לו ולא היה רוצה לרמות את בוראו.

12. תלמוד בבלי מסכת נדה דף ל עמוד ב
והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים, ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה - מוטב, ואם לאו - הריני נוטלה ממך. תנא דבי ר' ישמעאל: משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ, ואמר לו אם אתה משמרה בטהרה - מוטב, ואם לאו - הריני שורפה לפניך

13. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנב עמוד ב
תנו רבנן: והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה - תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה - אף אתה בטהרה (הוי זהיר שתשיבנה אליו כמה שנתנה לך נקייה בלי עון). משל למלך בשר ודם שחלק בגדי מלכות לעבדיו. פקחין שבהן קיפלום והניחום בקופסא, טפשים שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה. לימים ביקש המלך את כליו, פקחין שבהן החזירום לו כשהן מגוהצין, טפשים שבהן החזירום לו כשהן מלוכלכין. שמח המלך לקראת פקחין, וכעס לקראת טפשים.

14. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד ב
אלקי, נשמה שנתת בי טהורה, אתה יצרתה בי, אתה נפחתה בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא, כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות, ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים

15. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יד
נכנס רבי אלעזר בן ערך כיון שראהו אמר לשמשו טול כלי ולך אחרי לבית המרחץ לפי שאדם גדול הוא ואיני יכול לעמוד בו. נכנס וישב לפניו ואמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהפקיד אצלו המלך פקדון. בכל יום ויום היה בוכה וצועק ואומר אוי לי אימתי אצא מן הפקדון הזה בשלום. אף אתה רבי היה לך בן קרא תורה מקרא נביאים וכתובים משנה הלכות ואגדות ונפטר מן העולם בלא חטא ויש לקבל עליך תנחומין כשהחזרת פקדונך שלם. אמר לו רבי אלעזר בני נחמתני כדרך שבני אדם מנחמין.

16. תלמוד בבלי מסכת חולין דף צא עמוד א
ויותר יעקב לבדו - אמר רבי אלעזר: שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה - לפי שאין פושטין ידיהן בגזל.

17. קהלת פרק ה פסוק יב
(יב) יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רְאִיתִי תַחַת הַשָּׁמֶשׁ עֹשֶׂר שְׂמֹר לְבַעְלֵיו לְרַעְתּוֹ:

תורה תמימה קהלת פרק ה פסוק יב
עשר שמור וגו' - רבי יהושע אומר, עושר שמור לבעליו לרעתו - זה קרח ורבי שמואל אומר, זה נבות היזרעאלי, ריב יהודה אומר, זה המן רבי יצחק אומר, אלו בני גד ובני ראובן, רבנן אמרי, זה איוב, שהיה עשיר והעני והעשיר [שם]:

18. קהלת פרק א פסוק ב - ד
(ב) הֵבֵל הֵבֵלִים אָמַר קֵהֶלֶת הֵבֵל הֵבֵלִים הַכֹּל הֵבֵל: (ג) מֵה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׁיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: (ד) דוֹר הַלֶּךָ וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת: קהלת פרק יב פסוק יג
(יג) סוֹף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹקִים יִרְא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׂמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם:

27. באור פניך יהלכון עמוד 21

יש לשמור על האופי האנושי עצמו ועל כל הקשור אליו, על דל"ת אמותיו של האדם, שאותן הוא רואה כתחמו הפרטי. נקודה זו חשובה ביותר וטעונה הדגשה, משום שאנו עוסקים כאן בתבונה שהיא דתית ביסודה, ומנוגדת לרעיונותיו הרווחים בחברה שבתוכה אנו מצויים, שהיא ברובה חילונית. תמציתה של התרבות המודרנית החילונית היא רעיון הריבונות האנושית; האדם הפרטי הוא אדון לעצמו, והמין האנושי הוא האדון על האנושות כולה. תפיסה זו מולידה קשיים באשר למיקומו של הקו המפריד בין האדם הפרטי לבין הקולקטיב.

28. רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ה הלכה א
אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו,

29. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג
המקלל עצמו לוקה כמו שקלל אחרים שנאמר השמר לך ושמור נפשך

30. שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמה סעיף א
המאבד עצמו לדעת, אין מתעסקים עמו לכל דבר, ואין מתאבלין עליו, ואין מספידין אותו, ולא קורעין ולא חולצין סעיף ה

כל הפורשים מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארם, ואין נכללים בכלל ישראל בעשייתם, ובכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הם כבני חורין לעצמן כשאר האומות, וכן המומרים והמוסרים, כל אלו אין אוננים ואין מתאבלים עליהם, אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמחים.

